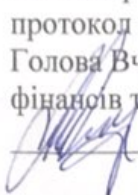

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Факультет фінансів та цифрових технологій
Кафедра публічних фінансів**

Затверджено
Вченою радою Факультету
протокол від «21» грудня 2021 р. № 1
Голова Вченої ради Факультету
фінансів та цифрових технологій
 Марина РЯБОКІНЬ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до організації самостійної та індивідуальної роботи

з навчальної дисципліни

«ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА»

для підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

денної та заочної форми навчання

галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

Статус дисципліни: вибіркова

ІРШНЬ 2021

Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Фінансова безпека» складені на основі робочої програми навчальної дисципліни затвердженої Науково-методичною радою Державного податкового університету «17» грудня 2021 р. (протокол № 1).

Укладач:

Т.А. Коляда, к.е.н., с.н.с., доцент,
в.о. завідувача кафедри публічних фінансів

Рецензенти:

О.Д. Гордей, д.е.н., професор,
професор кафедри публічних фінансів;

Л.В. Діденко, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансових ринків та
технологій.

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри публічних фінансів
протокол від «03» грудня 2021 р. № 9.

В.о. завідувача кафедри Тетяна КОЛЯДА, к.е.н., с.н.с., доцент

РЕЦЕНЗІЯ

на методичні рекомендації до організації самостійної та індивідуальної роботи з навчальної дисципліни «Фінансова безпека» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня денної та заочної форми навчання галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» освітньо-професійної програми «Фінанси, банківська справа та страхування», підготовлені к.е.н., с.н.с., доцентом, в.о. завідувача кафедри публічних фінансів Державного податкового університету Колядою Т.А.

Представлені методичні рекомендації до організації самостійної та індивідуальної роботи здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня всіх форм навчання з дисципліни «Фінансова безпека» розроблені у відповідності до вимог, що пред'являються до цього виду навчально-методичної літератури в Державному податковому університеті і складені у чіткій відповідності до робочої програми цієї дисципліни.

Методичні рекомендації складаються з декількох підрозділів, які дозволяють здобувачу вищої освіти ознайомитися з основними формами самостійної роботи, передбаченими програмою цієї дисципліни. Зокрема, пропонується індивідуально-розрахункова робота з рекомендаціями щодо методики розрахунку індикаторів фінансової безпеки за видами складових та прикладами співставлення з іншими країнами, а також перелік тем для написання есе, тез доповідей, який також супроводжується рекомендаціями щодо їх написання та критеріями оцінювання. У кінці кожної теми пропонуються джерела для додаткового вивчення, а також тематика завдань для поглибленого вивчення курсу тощо.

Принципових зауважень до представлених методичних рекомендацій немає.

На підставі вище викладеного, робимо висновок, що методичні рекомендації до організації самостійної та індивідуальної роботи з дисципліни «Фінансова безпека» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня всіх форм навчання галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», розроблені на достатньому науково-методичному рівні, відповідають навчальному плану, робочій програмі дисципліни та освітньо-професійній програмі «Фінанси, банківська справа та страхування» загалом.

Наявність такого навчально-методичного видання є необхідним для забезпечення якісного освітнього процесу і рекомендується до впровадження.

Рецензент,
д.е.н., професор,
професор кафедри публічних фінансів

Оксана ГОРДЕЙ

РЕЦЕНЗІЯ

на методичні рекомендації до організації самостійної та індивідуальної роботи з навчальної дисципліни «Фінансова безпека» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня денної та заочної форми навчання галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» освітньо-професійної програми «Фінанси, банківська справа та страхування», підготовлені к.е.н., с.н.с., доцентом, в.о. завідувача кафедри публічних фінансів Державного податкового університету Колядою Т.А.

Представлені методичні рекомендації до організації самостійної та індивідуальної роботи здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня всіх форм навчання з дисципліни «Фінансова безпека» розроблені у відповідності до вимог порядку оформлення та видання навчально-методичної документації, що регламентує освітній процес в Державному податковому університеті і складені у чіткій відповідності до робочої програми цієї дисципліни.

Методичні рекомендації складаються з декількох підрозділів відповідно до визначеної робочою програмою послідовністю, які дозволяють здобувачу вищої освіти ознайомитися з основними формами самостійної роботи, передбаченими програмою цієї дисципліни. Зокрема, пропонується розрахункова робота щодо визначення індикаторів фінансової безпеки за видами її складових із чітким поясненням методики розрахунку показників та джерел отримання інформації, знайомство здобувачів освіти з тестами для самоконтролю та наведення ключових термінів з проблематики фінансової безпеки. У кінці кожної теми наведено джерела для додаткового вивчення, а також тематика завдань для поглибленого вивчення курсу тощо.

Принципових зауважень до представлених методичних рекомендацій немає.

На підставі вище викладеного, робимо висновок, що методичні рекомендації до організації самостійної та індивідуальної роботи з дисципліни «Фінансова безпека» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня всіх форм навчання галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», розроблені на достатньому науково-методичному рівні, відповідають навчальному плану, робочій програмі дисципліни та освітньо-професійній програмі «Фінанси, банківська справа та страхування» загалом.

Наявність такого навчально-методичного видання є необхідним для забезпечення якісного освітнього процесу і рекомендується до впровадження.

Рецензент,
к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансових ринків та технологій

Людмила ДІДЕНКО

ЗМІСТ

1. Вступ	4
2. Викладення теоретичних питань навчальної дисципліни	4
3. Методичні матеріали для проведення самоконтролю	8
4. Ключові слова і терміни	8
5. Питання для самоперевірки	11
6. Тести для самоконтролю	12
7. Завдання для самостійної роботи	15
8. Методичні вказівки до виконання індивідуальної роботи	17
9. Рекомендована література	20

ВСТУП

Актуальність вивчення дисципліни «Фінансова безпека» обумовлена тим, що в сучасних умовах посилення фінансової глобалізації, послаблення державного контролю за розвитком грошово-кредитних відносин, лібералізації зовнішньоекономічних зав'язків, підвищення ролі валютних відносин і посилення впливу валютної сфери на процеси, які протікають в реальному секторі економіки, зростання міжнародної мобільності капіталу, актуалізуються процеси, що загрожують стабільному функціонуванню національної економіки, що, у свою чергу, вимагає від сучасних спеціалістів високого рівня професійних знань у сфері гарантування економічної і фінансової безпеки з урахуванням стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку держави.

Методичні рекомендації до організації самостійної роботи для денної форми навчання складені на основі робочої програми навчальної дисципліни «Фінансова безпека».

Виховання у здобувачів вищої освіти навичок самостійної роботи з навчальним матеріалом, науковою і навчально-методичною літературою належить до першочергових завдань вищої школи.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти – це спланована пізнавальна, організаційно і методично направлена діяльність, яка здійснюється без прямої допомоги викладача, на досягнення результату. Як форма організації індивідуального вивчення здобувачів вищої освіти навчального матеріалу поза аудиторний час, вона є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних дисциплін.

Самостійна робота призначається для кращого засвоєння курсу, розширення і доповнення лекційного матеріалу. Викладач надає здобувачу вищої освіти рекомендовану літературу, основну і додаткову і, під час вивчення окремих тем, конкретизує її за списком.

Завданнями СРС можуть бути засвоєння певних знань, умінь, навичок, закріплення та систематизація набутих знань, їхнє застосування за вирішення практичних завдань та виконання творчих робіт, виявлення прогалин у системі знань із предмета.

По завершенню самостійного вивчення дисципліни здобувач вищої освіти повинен оволодіти навичками та компетенціями стосовно теоретичних, організаційно-правових та практичних засад фінансової безпеки; виявлення причинно-наслідкових зав'язків, джерел та механізму виникнення загроз фінансовій безпеці – відстеження та попередження існуючих та потенційних загроз фінансовій безпеці; використання на практиці методики та механізму розрахунку основних індикаторів, що забезпечують моніторинг поточного стану фінансової безпеки; розуміння методики оцінки фінансової безпеки держави з визначенням інтегрального показника, що формується на основі відповідних критеріїв та індикаторів; визначення напрямів мінімізації загроз фінансовій безпеці з урахуванням стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку держави.

ВИКЛАДЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. «ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ»

Тема 1. Теоретичні засади національної та економічної безпеки

Вступ. Предмет дисципліни «Фінансова безпека». Мета дисципліни та основні завдання вивчення курсу, його теоретичні та методологічні засади. Структура курсу. Зв'язок дисципліни «Фінансова безпека» з іншими дисциплінами.

Національна безпека: історичний аспект. Поняття і сутність національної безпеки. Суб'єкти, об'єкти і предмет національної безпеки. Національні інтереси та їх захист. Основні загрози національної безпеки України. Критерії забезпечення національної безпеки України. Зарубіжний досвід забезпечення національної безпеки.

Поняття, предмет, сутність і суб'єкти економічної безпеки. Місце економічної безпеки у системі національної безпеки. Концепція економічної безпеки. Об'єкти та суб'єкти економічної безпеки України. Основні загрози економічної безпеки України. Критерії забезпечення економічної безпеки України. Зарубіжний досвід забезпечення економічної безпеки.

Тема 2. Теоретичні засади фінансової безпеки

Теоретичні засади фінансової безпеки. Поняття фінансової безпеки. Становлення та розвиток вчення про фінансову безпеку у вітчизняній науці. Фінансова безпека у системі економічної безпеки країни. Суб'єкти та об'єкти фінансової безпеки. Методика розрахунку фінансової безпеки держави: вітчизняний та міжнародний досвід. Індикатори фінансової безпеки держави.

Нормативно-правове забезпечення фінансової безпеки держави. Огляд законодавчої бази економічної та фінансової безпеки в Україні. Структура та зміст Закону України «Про основи національної безпеки України» та «Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері». Хронологія нормативних документів, які регламентують становлення та розвиток економічної та фінансової безпеки в Україні.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. «МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ»

Тема 3. Бюджетна безпека

Бюджетний процес в Україні. Поняття та сутність бюджетної безпеки. Вплив бюджетної політики на рівень бюджетної безпеки. Бюджетна безпека як чинник соціально-економічного розвитку країни. Зміст, форма, об'єкт бюджетної безпеки. Фінансова безпека місцевого бюджету.

Механізм утворення загроз бюджетній безпеці. Основні загрози бюджетній безпеці. Джерела загроз бюджетній безпеці. Показники бюджетної безпеки. Індикатори бюджетної безпеки регіону. Основні напрями досягнення бюджетної безпеки України.

Тема 4. Боргова безпека

Державний борг. Внутрішній борг України та його структура. Зовнішня заборгованість держави та аспекти її взаємозв'язку з системою фінансової безпеки держави. Структура зовнішнього боргу України.

Основні напрями використання зовнішніх кредитів. Рівні безпеки внутрішніх і зовнішніх запозичень держави. Стан боргової безпеки України. Зарубіжний досвід контролю

за використанням зовнішніх запозичень під гарантії Уряду. Основні напрями підвищення рівня боргової безпеки держави. Система управління державним боргом.

Управління боргом та оцінювання рівня боргового навантаження. Сутність та етапи управління державним боргом. Операції з активного управління боргом. Індикатори боргової безпеки держави.

Тема 5. Грошово-кредитна безпека

Сутність грошово-кредитної безпеки. Поняття грошово-кредитної безпеки. Грошово-кредитна (монетарна) політика, її принципи. Вплив монетарної політики на рівень грошово-кредитної безпеки.

Основні індикатори грошово-кредитної безпеки та методика їх розрахунку. Основні загрози грошово-кредитній безпеці. Напрями забезпечення грошово-кредитної безпеки держави.

Тема 6. Валютна безпека

Поняття і сутність валютної безпеки. Валютна безпека держави, суб'єктів господарювання і громадян. Валютна політика. Валютні ринки. Оцінка валютних ринків. Проблеми функціонування валютних ринків.

Валютне законодавство України. Стійкість і конвертованість національної валюти. Валютна стратегія та валютна політика держави. Варіанти валютної стратегії. Системи класифікації валютних режимів. Валютний коридор в Україні, його специфіка. Валютний контроль.

Загрози валютної безпеки України. Індикатори валютної безпеки. Основні напрями забезпечення валютної безпеки України.

Тема 7. Банківська безпека

Банківська система та банківська складова фінансової безпеки. Показники безпеки банківської системи.

Безпека комерційних банків: безпека банку як організації; безпека персоналу банку; безпека банківських операцій; інформаційна безпека банку. Об'єкти банківської безпеки. Показники безпеки банку. Загрози безпеки банку. Типи ризикованості кредиту. Основні види злочинів у банківській сфері. Основні причини правопорушень в банківській системі.

Фінансова стратегія забезпечення банківської безпеки. Досвід зарубіжних країн щодо забезпечення безпеки банківської системи.

Тема 8. Безпека небанківського фінансового ринку

Поняття безпеки страхового ринку. Основні загрози страхового ринку. Напрями забезпечення страхового ринку. Основні індикатори безпеки страхового ринку та учасників страхового ринку, їх розрахунок. Оцінка рівня безпеки страхового ринку в Україні та європейських країнах.

Сутність фондового ринку України. Концепція захисту вітчизняного фондового ринку. Фінансова безпека учасників фондового ринку. Захист прав інвесторів. Захист цінних паперів. Захист інформаційної сфери фондового ринку. Проблеми забезпечення належної фінансової безпеки фондового ринку України. Індикатори безпеки фондового ринку.

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ САМОКОНТРОЛЮ

Метод самоконтролю полягає в усвідомленому регулюванні здобувачами вищої освіти своєї діяльності задля забезпечення таких її результатів, які б відповідали поставленим цілям, вимогам, нормам, правилам, зразкам. Мета самоконтролю – запобігання помилкам та їх виправлення. Самостійна перевірка здобувачем вищої освіти рівня знань на основі своєї відповіді після виконання завдання виконується через самоконтроль.

До матеріалів, що дають можливість студентам проведення самоконтролю належать:

- ключові слова і терміни з навчальної дисципліни;
- питання до самоперевірки;
- тестові завдання для самоконтролю.

Вміння самостійно та адекватно оцінювати досягнуті навчальні результати і є тим важелем, що сприятиме розвитку здобувача вищої освіти як особистості. Це відбувається, наприклад, за допомогою тестів та ключів до них. У той же час сам факт проведення студентом самоконтролю є зворотним зв'язком для викладача як результат діяльності.

Слід окремо виділити розвиток власної оцінної діяльності здобувачів вищої освіти як важливого компонента їх професійної компетентності. Адекватне оцінювання особистістю результатів своєї діяльності формує оцінний механізм, змістом якого є оцінювання себе як особистості, оцінювання своїх цілей і ступеня їх досягнення.

КЛЮЧОВІ СЛОВА І ТЕРМІНИ

Антиінфляційна політика – це комплекс взаємопов'язаних заходів, що здійснюються урядами і центральними банками по попередженню, зниженню темпів і переборенню інфляції. Включає в себе комплекс заходів по скороченню дефіциту державного бюджету як за рахунок збільшення доходів, так і скорочення видатків, а також суттєве скорочення кредитної емісії.

Бюджетна безпека – це спроможність бюджетної системи забезпечити фінансову самостійність держави та ефективне використання нею бюджетних коштів в процесі виконання функцій соціального захисту; державного управління і міжнародної діяльності; фінансування науки, освіти, культури і охорони здоров'я; забезпечення національної безпеки і оборони, реалізації інвестиційної та екологічної політики.

Бюджетна система – сукупність бюджетів адміністративно-територіальних одиниць, пов'язаних між собою відповідними економічними і юридичними відносинами.

Валютна система – сукупність економічних (у т. ч. виробничих), організаційних і правових відносин з приводу функціонування й розвитку валюти. Існує у трьох основних формах: національна, міжнародна і світова валютні системи.

Валютне регулювання – діяльність держави, направлена на регламентацію міжнародних розрахунків і порядку здійснення угод з валютними цінностями.

Валютний контроль – комплекс заходів, за допомогою яких держава регулює порядок придбання іноземної валюти та золота й операції з ними. Валютний контроль здійснюється для захисту платіжного балансу, а також для запобігання різкому зниженню валютного курсу.

Вартість банківських кредитів визначається річними відсотками, що сплачує позичальник комерційному банку за користування його кредитами.

Внутрішній борг – внутрішня заборгованість держави підприємствам і населенню, що виникла внаслідок залучення їх коштів для виконання державних програм і замовлень, випуском в обіг паперових грошей, державних облігацій та інших державних цінних паперів, а також внаслідок наявності вкладів населення в державних банках.

Зовнішній борг – сума заборгованості держави по зовнішніх позиках, яку становлять непогашені кредити та несплачені за них відсотки.

Зовнішні позики (іноземні) – отримані від зарубіжних кредиторів або надані іноземним позичальникам суми коштів або товарів та послуг на аналогічну суму на

визначений термін, після настання якого позичальник зобов'язаний повернути їх з відсотками (або без них).

Втеча капіталу – стихійний, нерегульований державою вплив грошових коштів підприємств і населення (валюти) за кордон для надійнішого і вигіднішого розміщення, інвестування, а також для того, щоб уникнути їх експропріації, високого оподаткування, втрати від інфляції.

Грошова маса – обсяг випущених в обіг паперових грошових знаків (банкнотів та казначейських білетів), металевих монет і депозитних грошей (грошових засобів на поточних рахунках в банках).

Грошово-кредитна політика – це комплекс заходів, здійснюваних державою з метою регулювання кількості грошей в економіці, стримування інфляції та забезпечення стабільності національної грошової одиниці, забезпечення зайнятості населення та вирівнювання платіжного балансу. Для здійснення грошово-кредитної політики державою використовується сукупність грошово-кредитних інструментів (параметри грошової маси, норми резервів, рівень відсотка, строки кредиту, ставки рефінансування і т. д.) та інститутів (Національний банк, казначейство, Міністерство фінансів і т. д.).

Дефіцит державного бюджету – це перевищення обсягів видатків бюджету над обсягами доходів.

Доларизація економіки – результат непередбачених заходів, пов'язаних з внутрішньою конвертованістю національної валюти, коли іноземна валюта – долар США – став виконувати майже усі функції грошей, включаючи функцію платежу.

Експорт (імпорт) капіталу – вивезення за межі України (ввезення з-за меж України) капіталу у будь-якій формі (валютних коштів, продукції, послуг, робіт, прав інтелектуальної власності та інших немайнових прав) з метою одержання прибутків від виробничої та інших форм господарської діяльності.

Експортний контроль – система організаційно-правових та економічних заходів держави, спрямованих на заборону, обмеження і контроль експорту товарів.

Емісія – випуск в обіг грошей і цінних паперів (акцій, облігацій та інших боргових зобов'язань).

Інфляція – процес знецінення грошей внаслідок перевищення кількістю грошових знаків, які перебувають в обігу, суми цін товарів та послуг, що виявляється у їх зростанні.

Міграція капіталу – переміщення капіталу всередині країни, а також з однієї країни в іншу у грошовій або товарній формі з метою отримання вищих прибутків.

Облікова ставка Національного банку України – виражена у відсотках плата, що береться Національним банком України за рефінансування комерційних банків шляхом купівлі векселів до настання строку платежу по них і утримується з номінальної суми векселя.

Обсяги внутрішніх і зовнішніх боргів держави – це обсяги не погашених на конкретну дату запозичень, здійснених державою, відповідно на внутрішніх і зовнішніх ринках запозичень.

Платіжний баланс – це співвідношення між сумою грошових надходжень, отриманих країною з-за кордону, і сумою здійснених нею платежів за кордон протягом певного періоду. До платіжного балансу входять розрахунки за зовнішньою торгівлею, послугами, неторговими операціями, доходи від капіталовкладень за кордоном, торгівлі ліцензіями, від фрахтування та обслуговування кораблів, туризму, утримання дипломатичних і торгових представництв, грошові перекази окремих осіб, виплати іншим країнам за позики тощо. Платіжний баланс включає рух капіталів: інвестиції та кредити.

Податкова політика – форма економічної політики, в якій відображається комплекс цілей і заходів держави, спрямованих на ефективне функціонування податкової системи відповідно до соціально-економічної мети суспільства.

Податкова система – сукупність принципів оподаткування, окремих видів податків, відповідних суб'єктів та об'єктів оподаткування у їх взаємодії, підпорядкованих законам розвитку та функціонування економічної системи.

Рівень монетизації економіки у конкретному році визначається у відсотках як відношення обсягу грошової маси за агрегатом МЗ до річного ВВП. Фактично цей показник відображає рівень забезпечення економіки держави грошовими ресурсами.

Система оподаткування – сукупність податків і зборів (обов'язкових платежів) до бюджетів та до державних цільових фондів, що справляються у встановленому законами України порядку.

Фінансова безпека – це захищеність інтересів держави у фінансовій сфері, або такий стан бюджетної, податкової, грошово-кредитної систем, що гарантує спроможність держави ефективно формувати, зберігати від надмірного знецінення та раціонально використовувати фінансові ресурси країни для забезпечення її соціально-економічного розвитку і обслуговування фінансових зобов'язань.

Індикатори фінансової безпеки – це реальні статистичні показники розвитку економіки країни, які найбільш повно характеризують явища і тенденції в економічній сфері.

Валютна безпека – це такий стан курсоутворення, який створює оптимальні умови для поступального розвитку вітчизняного експорту, безперешкодного припливу в країну іноземних інвестицій, інтеграції України до світової економічної системи, а також максимально захищає від потрясінь на міжнародних валютних ринках.

Грошово-кредитна безпека – це такий стан грошово-кредитної системи, який характеризується стабільністю грошової одиниці, доступністю кредитних ресурсів та таким рівнем інфляції, що забезпечує економічне зростання та підвищення реальних доходів населення.

Боргова безпека – це такий рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування й ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та оптимального співвідношення між ними, достатній для вирішення нагальних соціально-економічних потреб, що не загрожує втратою суверенітету і руйнуванням вітчизняної фінансової системи.

Безпека страхового ринку – це такий рівень забезпеченості страхових компаній фінансовими ресурсами, який дав би їм змогу в разі потреби відшкодувати обумовлені в договорах страхування збитки їх клієнтів і забезпечити ефективне функціонування.

Безпека фондового ринку – це оптимальний обсяг капіталізації ринку (з огляду на представлені на ньому цінні папери, їх структуру та рівень ліквідності), здатний забезпечити стійкий фінансовий стан емітентів, власників, покупців, організаторів торгівлі, торговців, інститутів спільного інвестування, посередників (брокерів), консультантів, реєстраторів, депозитаріїв, зберігачів та держави в цілому.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Визначте основні загрози економічній безпеці України.
2. Визначте основні стратегічні завдання забезпечення економічної безпеки України в умовах глобалізації.
3. Розкрийте вплив «тіньової економіки» на економічну безпеку держави.
4. Визначте основні загрози фінансовій безпеці України.
5. Визначте основні стратегічні завдання забезпечення фінансової безпеки України.
6. Розкрийте роль Державної фіскальної служби України у забезпеченні фінансової безпеки України.
7. Розкрийте вплив соціальної політики на фінансову безпеку держави.
8. Розкрийте взаємозв'язок між фінансовою безпекою людини та економічною безпекою держави.
9. Визначте основні загрози бюджетній безпеці України.
10. Розкрийте вплив бюджетного дефіциту на бюджетну безпеку держави.
11. Визначте вплив бюджетної децентралізації на рівень фінансової безпеки України.
12. Визначте основні стратегічні завдання забезпечення бюджетної безпеки України.
13. Визначте ризики та загрози боргової складової національним економічним інтересам та фінансовій безпеці України.
14. Визначте основні напрями боргової стратегії та механізм забезпечення боргової безпеки України.
15. Визначте недоліки та переваги для країни при проголошенні дефолту.
16. Визначте вплив інвестиційного клімату та інвестиційного рейтингу на фінансову безпеку України.
17. Визначте основні загрози інвестиційній безпеці України.
18. Визначте роль банківської системи у забезпеченні фінансової безпеки держави.
19. Визначте основні загрози банківській системі України.
20. Розкрийте механізм забезпечення фінансової безпеки банківських установ.
21. Визначте основні загрози валютній безпеці України.
22. Визначте шляхи підвищення валютної безпеки України.
23. Визначте основні загрози грошово-кредитній безпеці України.
24. Визначте основні стратегічні завдання забезпечення грошово-кредитної безпеки України.
25. Визначте основні причини фінансової нестабільності у глобальній економіці.
26. Розкрийте роль міжнародних фінансових організацій у системі глобальної безпеки.
27. Розкрити вплив євроінтеграційних процесів в Україні на фінансову безпеку держави.
28. Розкрити взаємозв'язок втечі капіталу з України і проблеми забезпечення фінансової безпеки держави.
29. Визначте основні проблеми забезпечення фінансової безпеки фондового ринку України.
30. Визначте основні шляхи підвищення безпеки фондового та страхового ринку України.

ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

ТЕСТ 1. Основні фінансово-економічні фактори та індикатори бюджетної безпеки – це:

- а) масштаби бюджетного фінансування;
- б) ступінь збалансованості бюджету;
- в) величина бюджету;
- г) всі відповіді вірні.

ТЕСТ 2. Тривале існування від'ємного сальдо платіжного балансу або навпаки; висока інфляція; невиважена бюджетна політика; недосконала нормативно-законодавча база – це:

- а) основні загрози валютної безпеки;
- б) принципи валютної безпеки;
- в) завдання валютної безпеки;
- г) вірної відповіді немає.

ТЕСТ 3. Передбачувані та непередбачувані загрози відносяться до:

- а) характеру прояву;
- б) форми виникнення;
- в) можливості прогнозування;
- г) ступеня прояву.

ТЕСТ 4. Оцінюючи рівень боргового тягаря в державі, доцільно, з точки зору методології, чітко розмежовувати такі поняття:

- а) загальна платоспроможність;
- б) рівень заборгованості;
- в) стан ліквідності;
- г) вірна відповідь А та В.

ТЕСТ 5. Серед індикаторів фінансової безпеки банківської системи найсуттєвішим є:

- а) частка іноземного капіталу у сукупному капіталі;
- б) обсяг чистих зовнішніх резервів НБУ;
- в) розмір чистих внутрішніх активів НБУ (обсяг грошової маси і розмір емісій);
- г) частка активів недіючих банків у загальній сумі активів комерційних банків.

ТЕСТ 6. Яким нормативно-правовим документом визначено, що «забезпечення економічної безпеки держави є однією із найважливіших функцій держави»:

- а) Конституцією України;
- б) Законом України «Про Раду національної безпеки й оборони України»;
- в) Законом України «Про основи національної безпеки України»;
- г) немає правильної відповіді.

ТЕСТ 7. Рівень монетизації в країні не повинен перевищувати:

- а) 30%;
- б) 40%;
- в) 50%;
- г) немає правильної відповіді.

ТЕСТ 8. Обсяг кредитування банками реального сектору економіки повинен бути не менше:

- а) 30 % до ВВП;
- б) 40 % до ВВП;
- в) 50 % до ВВП;
- г) немає правильної відповіді.

ТЕСТ 9. До реальних внутрішніх загроз фінансовій безпеці держави можна віднести:

- а) рівень державного боргу;
- б) рівень інфляції;
- в) рівень капіталізації фондового ринку;
- г) усі відповіді вірні.

ТЕСТ 10. Відношення обсягу внутрішнього боргу до ВВП не повинно перевищувати:

- а) 20 %;
- б) 30 %;
- в) 40 %;
- г) немає правильної відповіді.

ТЕСТ 11. Фінансово-економічні чинники, що впливають на бюджетну безпеку держави:

- а) своєчасність прийняття рішень щодо бюджетно-податкового регулювання;
- б) характер касового виконання бюджету;
- в) наявність чи відсутність бюджетних резервів;
- г) ступінь узгодження фінансово-економічних інтересів різних верств населення.

ТЕСТ 12. Фінансову доларизацію можна аналізувати за такими показниками:

- а) частка валютних депозитів у грошовій масі (M3)²;
- б) частка депозитів у іноземній валюті в загальному обсязі депозитів;
- в) частка кредитів у іноземній валюті в загальному обсязі банківських кредитів, наданих суб'єктам економіки;
- г) всі відповіді вірні.

ТЕСТ 13. За джерелами виникнення загрози бувають:

- а) політичні, економічні;
- б) правові, кримінальні;
- в) техногенні, екологічні;
- г) всі відповіді вірні.

ТЕСТ 14. До основних факторів, що впливають на рівень боргової безпеки, належать:

- а) темпи зростання ВВП;
- б) офіційний валютний курс;
- в) динаміка державного боргу;
- г) всі відповіді вірні.

ТЕСТ 15. Важливим узагальнюючим показником фінансової безпеки банківської системи і головним індикатором значущості є:

- а) відношення активів до ВВП;
- б) діапазон процентних ставок;
- в) частка кредитної заборгованості населення у загальному обсязі кредитного портфеля;
- г) частка залучених коштів населення у загальному обсязі депозитів.

ТЕСТ 16. Швидкість обігу грошових коштів не повинна перевищувати:

- а) 1 оберт;
- б) 2 оберти;
- в) 2,5 оберти;
- г) немає правильної відповіді.

ТЕСТ 17. Рівень інфляції (до грудня попереднього року) не повинен перевищувати:

- а) 106%;
- б) 107%;
- в) 108%;
- г) немає правильної відповіді.

ТЕСТ 18. Обсяг готівки у економіці не повинна перевищувати:

- а) 3% до ВВП;
- б) 4% до ВВП;
- в) 5% до ВВП;
- г) немає правильної відповіді.

ТЕСТ 19. До принципів забезпечення фінансової безпеки держави відносяться:

- а) законність діяльності із забезпечення фінансової безпеки;
- б) розробка, прийняття і реалізація державної стратегії забезпечення фінансової безпеки;
- в) визначення і затвердження на державному рівні національних інтересів у фінансово-кредитній сфері;
- г) всі відповіді вірні.

ТЕСТ 20. Відношення загального обсягу зовнішнього боргу до ВВП не повинно перевищувати:

- а) 20%;
- б) 25%;
- в) 30%;
- г) немає правильної відповіді.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійне завдання полягає у виконанні розрахункової роботи – тип письмової роботи з дисципліни, яка демонструє поглиблене практичне опрацювання відповідної теми. У процесі підготовки розрахункової здобувач вищої освіти накопичує знання, практичні вміння та навички роботи з різними інформаційними джерелами, готується до майбутніх курсових і дипломних робіт. Багато розрахункових робіт з окремих дисциплін стали основою великих, глибоких досліджень студентів, створили підвалини для формування майбутніх науковців.

Крім того, для студентів самостійна (розрахункова) робота є одним з основних типів індивідуально-самостійних завдань, який підводить їх до складніших робіт, що виконуватимуться під час написання дипломних робіт в майбутньому. Проте підготовка самостійної (розрахункової) роботи не виключає інші види самостійної роботи студентів з відповідного курсу.

Критеріями оцінювання самостійної (розрахункової) роботи є:

1. Повнота проведених розрахунків.
2. Наукова і практична обґрунтованість висновків.
3. Стиль, логічність викладу, відповідність вимогам щодо оформлення.

Відповідність самостійної (розрахункової) роботи всім наведеним критеріям дає змогу оцінити його найвище – оцінкою «відмінно». Невиконання однієї або кількох вимог знижує оцінку на таку саму кількість балів.

Оформити роботи необхідно відповідно до сучасних стандартів діловодства. Подати роботу на перевірку необхідно за два тижні до закінчення вивчення курсу. Підготуватись до презентації та захисту даної роботи.

Завдання

1. Розрахувати індикатори фінансової безпеки у розрізі її складових у динаміці за останні 5-7 років (Додаток 1).
2. Навести власну експертну оцінку стану фінансової безпеки держави (у розрізі її складових);
3. Визначити чинники, що мали суттєвий вплив на стан фінансової безпеки держави (у розрізі її складових);
4. Визначити тенденції розвитку подій (надати власний прогноз);
5. Запропонувати власні заходи щодо мінімізації негативних тенденцій та/або впливу негативних чинників.
6. Навести у таблиці додаткову інформацію (статистичні показники), необхідну для розрахунку індикаторів фінансової безпеки;
7. Порівняти отримані значення індикаторів з аналогічними показниками країн ЄС (загалом по країнам ЄС-28 або на прикладі окремої країни).

Розподіл виконавців щодо визначення групи індикаторів фінансової безпеки, які необхідно розрахувати, відбувається наступним чином: номери, що записані біля кожної групи індикаторів – це номер, за яким студент записаний у журналі.

Індикатори фінансової безпеки:

1. Банківська безпека – 1, 7, 13, 19;
2. Безпека небанківського фінансового ринку – 2, 8, 14, 20;
3. Боргова безпека – 3, 9, 15, 21;
4. Бюджетна безпека – 4, 10, 16, 22;
5. Валютна безпека – 5, 11, 17, 23;
6. Грошово-кредитна безпека – 6, 12, 18, 24.

Значення індикаторів для нормування*

* L (ліва частина) - для індикаторів, які є стимуляторами, нормування відбувається за критеріями лівої частини; R (права частина) - для індикаторів, які є дестимуляторами, нормування відбувається за критеріями правої частини.

№	Найменування індикатора, одиниця виміру	Характеристичні значення індикатора									
		X ^L _{крит}	X ^L _{небезп}	X ^L _{незав}	X ^L _{дав}	X ^L _{онт}	X ^R _{онт}	X ^R _{дав}	X ^R _{незав}	X ^R _{небезп}	X ^R _{крит}
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
9. Фінансова безпека											
9.1. Банківська безпека											
9.1.1	Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, відсотків						2	3	4	5	7
9.1.2	Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті, відсотків	50	70	80	85	90	110	130	140	160	180
9.1.3	Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, відсотків	10	12	15	18	20	25	30	35	40	60
9.1.4	Співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів, разів						1	1,2	1,8	2,2	3
9.1.5	Рентабельність активів, відсотків	-1	0	0	0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5
9.1.6	Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, відсотків	0,5	0,65	0,8	0,85	1	1,0	1,5	1,8	2	3
9.1.7	Частка активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи, відсотків						30	35	40	50	60
9.2. Безпека небанківського фінансового ринку											
9.2.1	Рівень проникнення страхування (страхові премії до ВВП), відсотків	1	2	4	6	8					
9.2.2	Рівень капіталізації	15	30	40	50	70	90	105	120	140	150

	лістингових компаній, відсотків ВВП										
9.2.3	Рівень волатильності індексу ПФТС, кількість критичних відхилень (-10 відсотків)						0	1	2	3	4
9.2.4	Частка надходжень страхових премій трьох найбільших страхових компаній у загальному обсязі надходжень страхових премій (крім страхування життя), відсотків						10	12	15	20	30
9.3. Боргова безпека											
9.3.1	Відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, відсотків						20	30	40	50	60
9.3.2	Відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, відсотків						40	45	55	60	70
9.3.3	Середньозважена дохідність ОВДП на первинному ринку, відсотків						4	5	7	9	11
9.3.4	Індекс EMBI+Україна						200	300	500	700	1000
9.3.5	Відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, відсотків	20	36	41	45	50					
9.4. Бюджетна безпека											
9.4.1	Відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП, відсотків	-6	-5	-4	-3	-2	3	5	6	8	10
9.4.2	Дефіцит/профіцит бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління, відсотків до ВВП	-3	-2	-1	-1	0	0	1	2	3	5
9.4.3	Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет,	18	19	20	23	25	28	30	33	35	37

	відсотків											
9.4.4	Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету, відсотків						6	7	10	13	16	
9.5. Валютна безпека												
9.5.1	Індекс зміни офіційного курсу національної грошової одиниці до долара США, середній за період	90	94	95	96	97	104	106	108	112	130	
9.5.2	Різниця між форвардним і офіційним курсом гривні, гривень	-1,2	-0,8	-0,5	-0,3	0,0	0,3	0,5	0,8	1,2	2,5	
9.5.3	Валові міжнародні резерви України, місяців імпорту	1,5	2	2,5	3	5						
9.5.4	Частка кредитів в іноземній валюті в загальному обсязі наданих кредитів, відсотків						20	30	37	45	50	
9.5.5	Сальдо купівлі-продажу населенням іноземної валюти, млрд. доларів США	-8	-4	-3	-2	0	0	5	7	8	10	
9.5.6	Рівень доларизації грошової маси, відсотків						15	20	24	27	30	
9.6. Грошово-кредитна безпека												
9.6.1	Питома вага готівки поза банками в загальному обсязі грошової маси (M0/M3), відсотків						20	22	25	30	35	
9.6.2	Різниця між процентними ставками за кредитами, наданими депозитними корпораціями у звітному періоді, та процентними ставками за депозитами, залученими депозитними установами (крім Національного банку), відсоткових пунктів	-1	0	1	2	3	4	5	6	9	11	
9.6.3	Рівень середньозваженої процентної ставки за	-7	-3	-1	1	3	5	7	9	11	15	

	кредитами, наданими депозитними корпораціями (крім Національного банку) в національній валюті, відносно індексу споживчих цін, відсоткових пунктів											
9.6.4	Частка споживчих кредитів, наданих домогосподарствам, у загальній структурі кредитів, наданих резидентам	1	2	3	4	5	9	12	15	18	21	
9.6.5	Питома вага довгострокових кредитів у загальному обсязі наданих кредитів (скорегований на курсову різницю), відсотків	25	30	40	50	60						
9.6.6	Загальний обсяг вивезення фінансових ресурсів за межі країни, млрд. доларів США						1,0	2	5	10	15	

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

Індивідуальна робота здобувачів вищої освіти у вигляді наукових досліджень з тематики курсу є обов'язковою складовою самостійної роботи здобувачів вищої освіти під керівництвом викладача. Метою виконання індивідуального завдання є набуття студентами теоретичних та практичних знань щодо фінансових інтересів держави на усіх рівнях фінансових відносин, що становлять певний рівень фінансової незалежності, стабільності та стійкості фінансової системи країни в умовах впливу на неї зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих факторів та складають загрозу фінансовій безпеці.

Тематика досліджень за індивідуальними завданнями узгоджується з викладачем та може бути скорегована залежно від наявного статистичного та теоретичного матеріалу. Теми індивідуальних робіт студентів не можуть повторюватись.

Обов'язковими вимогами щодо оформлення індивідуальної роботи є наявність: стандартно оформленої титульної сторінки; узгодженого з викладачем напряму дослідження; звіту на аркушах формату А-4 на основі опрацьованих матеріалів періодичних видань, довідково-інформаційних систем та особистих емпіричних досліджень за одним із зазначених напрямів.

Індивідуальне завдання складається з двох частин:

1-ша підготовка 40 тестів (по 5 до кожної теми). Тести мають бути лаконічними, мати по чотири варіанти відповідей, тільки одну вірну.

2-га написання та захист реферату на визначену тему або написання тез доповіді на конференцію. Реферат має складатися із 15 сторінок друкованого тексту. Обов'язково в тексті мають бути посилання на використані джерела. Тези оформлюються згідно з вимогами щодо участі у роботі конференції.

Реферат - це письмова самостійна науково-дослідницька робота студента, мета якої полягає у набутті студентом знань, навичок та компетенцій працювати з літературою (спеціальною і нормативно-правовими актами), самостійно аналізувати і узагальнювати матеріал, робити і формулювати власні висновки та пропозиції.

Структура реферату: Зміст, Вступ (актуальність, мета, завдання), Основна частина (2-3 розділи), Висновки, Список використаних джерел (не менше 10 і не більше 20).

Захист реферату може проводитись у супроводі презентації.

Виконувати завдання слід на аркушах формату А4, стандартні поля й інтервали, аркуші пронумеровані, на останньому аркуші дата виконання, підпис. Обсяг роботи 8-12 машинописних сторінок з використанням шрифтів текстового редактора Word розміру 14 з полуторним міжрядковим інтервалом. Матеріали, які були використанні при проведенні дослідження, обов'язково показуються викладачу при захисті.

Стиль викладу матеріалу повинен бути професійним, висновки та рекомендації – конкретними. Опрацювання літератури необхідно починати з найновіших публікацій, в яких висвітлюються останні досягнення і зміни у галузі теорії та практики інвестиційного кредитування.

Індивідуальні завдання підлягають здачі та перевірці за два тижні до остаточного підбиття підсумків з предмету. Індивідуальна робота оцінюється з першого подання і поверненню на доопрацювання не підлягає. Методична допомога студентам з питань підготовки індивідуальних робіт надається викладачем на консультаціях з курсу та згідно графіка виконання індивідуальної роботи під керівництвом викладача, що передбачені навчальним планом і доведені до студентів, згідно графіка.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Конституція України: №254к/96ВР Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>.
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=a&find=1&typ=21>
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
4. *Сфименко Т.І.* Фіскальна та монетарна безпека національної економіки / Т.І. Сфименко ; ДННУ "Акад. фін. управління". – К., 2016. 447 с.
5. *Марченко О.М., Пушак Я.Я., Ревак І.О.* Фінансова безпека держави : навч. посібник. Львів, 2020. 356 с.
6. *Мартинюк В.* Фінансова безпека: навч. посіб. / Мартинюк Володимир, Зволяк Ян, Баранецька Ольга. – Тернопіль: Вектор, 2016. 264 с.
7. *Орехова К.В.* Стратегічний та інноваційний менеджмент у сфері фінансово-економічної безпеки: підручник / кол. авторів; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. М. Тридіда; к-та екон. наук, доц. К. В. Орехової. – К.: УБС НБУ, 2015.
8. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України № 1277 від 29.10.2013 р. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME131588.html.
9. Фінансово-економічна безпека: теоретико-правові аспекти: навч. посіб. / кол. авт. [Резворович К.Р. (кер.), Юнін О.С., Круглова О.О. та ін.]. – Дніпро : Видавець Біла К.О., 2019. 195 с.

Допоміжна :

10. Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки : [колективна монографія у 2 т.]. – Дніпропетровськ: «ФОП Дробязко С.І.», 2014. Т. 1. 466 с.
11. Економічна безпека України в умовах гібридної агресії : аналіт. доп. / Я.Б. Базилюк, С. В. Давиденко, Д. Ю. Венцковський та ін. – К. : НІСД, 2017. 84 с.
12. *Коляда Т.А., Бенч Л.Я., Рибіна Н.Д.* Боргова складова забезпечення стійкості публічних фінансів України: стан і тенденції розвитку. Бізнес Інформ. 2021. № 7. С. 178-186. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2021-7_0-pages-178_186.pdf
13. *Коляда Т.А., Гуз М.В.* Оцінка впливу дефіциту бюджету на фінансову безпеку держави. Бізнес Інформ. 2019. №7. С. 266-272. URL: http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2019-7_0-pages-266_272.pdf
14. *Орехова К.В.* Економічна безпека: підручник / авт. кол.; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. І. Барановського, д-ра екон. наук, проф. О. Б. Жихор. – К.: УБС НБУ, 2015.
15. *Пархоменко О.С., Жолтікова О.М.* «Фінансова безпека» та «фінансово-економічна безпека»: сутність та особливості вживання понять. Ефективна економіка. 2015. №4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3960>
16. *Підхомний О.* Класифікація чинників фінансової безпеки України: теоретичний і практичний аспекти. Бізнес Інформ. 2015. С. 284-291.
17. Тимошенко О. Основні напрями зміцнення фінансової безпеки України. Проблеми економіки. 2014. №2. С. 154-160.

Інформаційні ресурси Інтернет:

18. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua/>.

19. Офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua/>.
20. Офіційний веб-сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>.
21. Офіційний веб-сайт Державної служби фінансового моніторингу України. URL: <http://www.sdfm.gov.ua/index.php?lang=uk>.
22. Офіційний веб-сайт Ради національної безпеки і оборони України. URL: <http://www.rnbo.gov.ua/>.
23. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
24. E-data – Єдиний веб-портал використання громадських коштів. URL: <https://spending.gov.ua/login>
25. Коляда Т.А. Управління державним боргом у контексті стабілізації державних фінансів України. Економічний часопис – XXI. 2015. № 7-8 (1). С. 82-85. URL: http://soskin.info/userfiles/file/2015/7-8_1/Koliada.pdf
26. Коляда Т.А., Мала Н.Л. Вплив валютної політики на економічний розвиток України. Modern Economics. 2019. № 14. С. 97-101. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua>
27. Кробинець Г.В., Коляда Т.А. Управління бюджетним дефіцитом: вітчизняна практика та найкращий зарубіжний досвід. Економіка та суспільство. 2018. № 18. С. 122-128. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/18_ukr/18.pdf

Міжнародні видання:

28. Muzychenko G., Koliada T., Churkina I. Impact of European integration processes on the necessity of long-term budget planning introduction in Ukraine. Baltic Journal of Economic Studies. 2017. Vol 3. No 5. P. 329-333. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/303/pdf>
29. Orekhova K. Instrumentary for providing financial security of enterprise: monograph. LAP LAMBERT Academic Publishing, Germany, 2015. URL: <https://www.ljpubljknigi.ru/store/book/instrumentary-for-providing-financial-security-of-enterprise/isbn/978-3-659-71335-4>
30. Slatvinska M., Belinska Y., Vodolazska O., Nakonechna H., Ruzhyskyi I., Koliada T. The model of the impact of changes in the national currency on key macroeconomic indicators in the face of uncertainty. International Journal of Management (IJM). 2020. Volume 11. Issue 5. P. 908-919. URL: <http://www.iaeme.com/ijm/issues.asp?JType=IJM&VType=11&IType=5>